

Отримано: 15 листопада 2013 р.

Прорецензовано: 2 грудня 2013 р.

Прийнято до друку: 20 грудня 2013 р.

Ткаченко С. О., Тарасов Р. Ю. Сучасний рівень конкурентоспроможності України у світовому господарстві / С. О. Ткаченко, Р. Ю. Тарасов // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: збірник наукових праць / ред. кол.: І. Д. Пасічник, О. І. Дем'янчук. – Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2013. – Випуск 24. – С. 235–238.

УДК 338.1:339.97

JEL Classification: F30

Сергій Олександрович Ткаченко,

*кандидат економічних наук, доцент, начальник кафедри соціально-економічних дисциплін
Харківського національного університету внутрішніх справ,*

Ростислав Юрійович Тарасов,

слухач магістратури Харківського національного університету внутрішніх справ

**СУЧАСНИЙ РІВЕНЬ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНИ
У СВІТОВОМУ ГОСПОДАРСТВІ**

У статті досліджено питання конкурентоспроможності вітчизняних товаровиробників, тенденції зміни обсягів експортно-імпорتنних операцій в розрізі виробничих галузей. Визначено пріоритетні напрями вдосконалення системи господарювання суб'єктів підприємництва.

Ключові слова: конкурентоспроможність, експортно-імпорتنні операції, світовий ринок, прибутковість.

Сергей Александрович Ткаченко,

*кандидат экономических наук, доцент, начальник кафедры социально-экономических дисциплин
Харьковского национального университета внутренних дел,*

Ростислав Юрьевич Тарасов,

слушатель магистратуры Харьковского национального университета внутренних дел

**СОВРЕМЕННЫЙ УРОВЕНЬ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ УКРАИНЫ
В МИРОВОМ ХОЗЯЙСТВЕ**

В статье исследованы вопросы конкурентоспособности отечественных товаропроизводителей, тенденции изменения объемов экспортно-импортных операций в разрезе производственных отраслей. Определены приоритетные направления совершенствования системы хозяйствования субъектов предпринимательства.

Ключевые слова: конкурентоспособность, экспортно-импортные операции, мировой рынок, доходность.

Serhii Oleksandrovych Tkachenko,

*PhD in Economics, associate professor, Head of Department of Social and Economic Disciplines
of Kharkiv National University of Internal Affairs,*

Rostyslav Yuriiiovych Tarasov,

Master student of Kharkiv National University of Internal Affairs

CURRENT LEVEL OF COMPETITIVENESS IN THE GLOBAL ECONOMY OF UKRAINE

In the article the questions of competitiveness of home commodity producers, tendencies of change of volumes of export-import operations, are investigational in the cut of productive industries. Priority directions of perfection of the system of management of business entities are certain.

Keywords: competitiveness, export-import operations, world market, profitableness.

Постановка проблеми. Сучасні швидкоплинні умови економічного розвитку вимагають від суб'єктів господарювання адаптації до цих змін, а також уміння стабілізувати і зміцнювати свої позиції на певному сегменті цільового ринку. При цьому зауважимо, що можливості адаптації до ринкових умов, поряд зі стабілізацією і зміцненням позицій на цільовому ринку, визначаються рівнем конкурентоспроможності кожного суб'єкта господарювання. Адже саме підприємства з високим рівнем конкурентоспроможності сьогодні спроможні забезпечити Україні стабільні темпи розвитку. Однак враховуючи динаміку розвитку конкурентної ситуації на внутрішньому ринку країни і основних світових ринках збуту україн-

ської продукції, потрібно зазначити, що нині більшість українських товаровиробників повною мірою виявилися не готові до використання нових форм і методів ведення конкурентної боротьби. Ситуація, яка наразі склалася у більшості галузей національного виробництва, є несприятливою для концентрації інвестиційного капіталу в цих галузях, а як наслідок, і до підвищення рівня конкурентоспроможності не лише товарних ресурсів, а й окремих суб'єктів господарювання і галузей.

Сьогодні Україна у світових рейтингах, що характеризують рівень конкурентоспроможності країни, займає не лідируючі позиції. Так, наприклад, у 2013 р. Україна посіла 84 місце (серед 148 країн) у підсумковому рейтингу конкурентоспроможності країн, оприлюдненому на Всесвітньому економічному форумі [1]. При цьому варто зазначити, що у порівнянні з попереднім роком рівень конкурентоспроможності українських товаровиробників підвищився. Однак, незважаючи на ці зміни, актуальність питань, пов'язаних із підвищенням рівня конкурентоспроможності української продукції, підприємств, галузей і національної економіки в умовах поглиблення світових інтеграційних процесів, на наш погляд, не втрачає актуальності.

Аналіз останніх досліджень. Питання, пов'язані з конкуренцією та конкурентоспроможністю цікавили науковців ще з XVIII сторіччя, коли А. Сміт вперше застосував категорію «конкуренція», визначив її місце та роль у розвитку ринкової економіки, а також визначив основні чинники, які на неї впливають. Надалі його дослідження продовжили й інші науковці, які новими здобутками обґрунтували позиції А. Сміта сучасного того, що конкуренція є рушійною силою ефективного розвитку ринкової економіки.

Серед вітчизняних науковців питаннями конкурентоспроможності займаються Л. В. Гаркава, С. М. Ілляшенко, О. О. Красноручський, І. В. Кривов'язюк [2], С. О. Радзівська [3], В. М. Онегіна, Н. П. Тарнавська, М. І. Мельник [4] та інші. Однак, враховуючи досягнення вчених-економістів, зазначимо, що в сучасних мінливих ринкових умовах продовження досліджень у цьому напрямі є необхідним етапом для ефективного розвитку української економіки.

Мета і завдання дослідження. Метою цієї статті є аналіз результатів оцінки конкурентоспроможності національної економіки України, згідно зі світовими рейтингами.

Виклад основного матеріалу. Конкурентоспроможність країни – здатність економіки однієї держави конкурувати з економіками інших держав за рівнем ефективного використання національних ресурсів, підвищення продуктивності народного господарства й забезпечення на цій основі високого та постійно зростаючого рівня життя населення. Найважливіша передумова конкурентоспроможності країни – активна діяльність держави, що визначає і здійснює стратегію конкурентоспроможності, встановлює «правила гри» ринкових відносин [5].

Разом з тим, розглядаючи питання конкурентоздатності, окремі дослідники акцентують увагу, насамперед, на товарних ресурсах та їх можливості задовольняти не лише вимоги ринку, а й покупців, окремо наголошуючи на відповідності їх споживчим властивостям, якості сервісного обслуговування та зміни кон'юнктури ринку [6; 7].

Потрібно наголосити, що зазначені властивості не повною мірою відповідають критеріям визначення ринку в цілому, де під визначенням «національної конкурентоздатності» розуміють не лише потенціал виходу суб'єктів господарювання на міжнародні ринки і рівень виробничих чинників, а й здатність країни в цілому домогтися високих темпів економічного росту. У своїй роботі «Конкурентні переваги країн» М. Портер [8] визначив фундаментальні основи конкурентоздатності національних економік, проте дискусія щодо характеристик елементів національного багатства, що визначає ступінь конкурентоздатності актуальна й сьогодні.

Питання конкурентоспроможності не можна отожднювати лише із техніко-економічними критеріями ресурсів. На нашу думку, це сукупність характеристик, що зумовлюють чинники ринкового потенціалу, до яких ми зараховуємо величину поточного попиту купівельної спроможності, диференціацію конкурентних пропозицій та рівень заміщення, виробничі потужності та їх завантаження, ступінь доступності ринку та рівень технологічного забезпечення й інші.

Участь країни в міжнародній торгівлі з урахуванням порівняльних (конкурентних) переваг є потужним чинником економічного зростання. Не є винятком у цьому питанні й Україна, яка дуже активно намагається зайняти своє місце на світовому ринку. Зазначимо, що на міжнародному рівні конкурентоспроможними визнано менше 1% наданих Україною товарів і послуг. При цьому основна частина експорту, як правило, складається з сировинної групи й напівфабрикатів: металопродукції, сільськогосподарської сировини, мінеральних продуктів хімічної галузі, які в загальному обсязі становлять близько 65% українського експорту [9].

Зауважимо, що чинником, який перешкоджає підвищенню рівня конкурентоспроможності української продукції, є висока залежність вітчизняних товаровиробників від зовнішніх енергетичних ресурсів. Ще один фактор, що стримує зростання рівня конкурентоспроможності та прибутковості українського експорту – висока енергоємність експортованих напівфабрикатів. Аналогічна ситуація простежується і при

експорті сировинної продукції. Так, використання на більшості підприємств застарілої техніки і технологій призводить до скорочення перспектив підвищення рівня конкурентоспроможності в майбутньому.

Істотно перешкоджають росту конкурентоспроможності українського експорту також неефективні державні інститути. Підтвердженням цього можуть слугувати дані звіту Світового економічного форуму (СЕФ) про рівень глобальної конкуренції за 2012 р. (рис. 1).

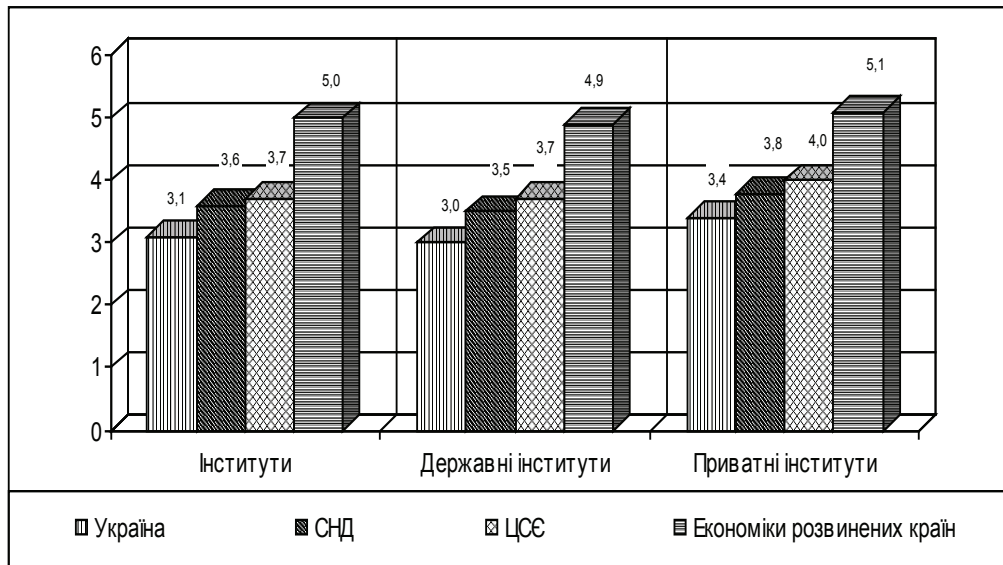

Рис. 1. Оцінка інститутів та їх складових для України і груп країн у 2012 р.

Визначаючи рівень конкурентоспроможності, СЕФ розраховує його на основі 12 критеріїв (якість інститутів, інфраструктура, макроекономічна стабільність, здоров'я та початкова освіта, вища освіта та професійна підготовка, ефективність ринку товарів і послуг, ефективність ринку праці, розвиненість фінансового ринку, рівень технологічного розвитку, розмір внутрішнього ринку, конкурентоспроможність компаній, інноваційний потенціал), серед яких СЕФ на перше місце ставить якість інститутів.

За рівнем конкурентоспроможності Україна в 2012 р. зайняла 132-ге місце серед 144 країн, у яких було проведено дослідження. По ефективності інститутів України поступається практично всім країнам СНД. У 2013 р. Росія в рейтинговій таблиці глобальної конкурентоспроможності піднялася на 73 позиції і посіла 64-те місце серед 148 країн. Поліпшила свої позиції також і Україна, яка за рік піднялася на 48 позицій і посіла 84-те місце. Незважаючи на планомірне вдосконалення методики розрахунку індексу глобальної конкурентоспроможності СЕФ, на нашу думку, він не відображає реальної ситуації в економіці України (рис. 2).

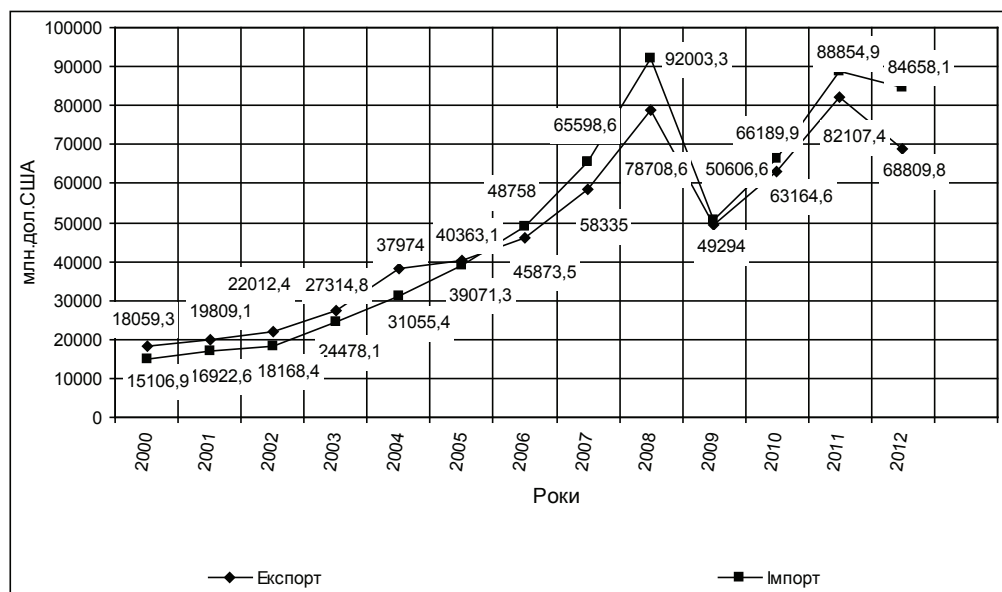

Рис. 2. Динаміка обсягів експортно-імпорتنних операцій України за 2000-2012 рр. [10]

Так, аналізуючи дані, подані на рис. 2, варто звернути увагу на те, що протягом 2006–2012 рр. сальдо зовнішньої торгівлі України було негативним, аналогічна ситуація фіксувалася і в I-му півріччі 2013 р. При цьому найбільшу питому вагу в структурі експорту України займають недорогочінні метали та вироби з них (27,5%), продукти галузі рослинництва (13,4%), мінеральні продукти (11,1%), а також товари галузі машинобудування (10,2%). Продукція наукомістких галузей, яка володіє високим рівнем конкурентоспроможності і здатна забезпечити країні приплив необхідних фінансових ресурсів практично не експортується, що, своєю чергою, негативно впливає на інвестиційний клімат у країні.

Таким чином, ми можемо говорити про певний рівень технічного та технологічного відставання, незадовільний рівень інноваційної діяльності та неефективне використання виробничих потужностей.

З метою формування стабільного конкурентного середовища, ми вважаємо за необхідне, активізацію впровадження міжнародних норм і стандартів господарської діяльності, що надасть можливість виходу товаровиробників на міжнародний рівень та забезпечить інноваційне зростання економіки.

Висновки. На сьогодні, як свідчать міжнародні рейтингові дослідження, в Україні поліпшується конкурентна ситуація на ринках, що, своєю чергою, стимулює підвищення рівня конкурентоспроможності продукції, підприємств і галузей. Однак, на наш погляд, використовувані в цих дослідженнях методики не відображають реальної ситуації в економіці України. Як свідчать здійснені дослідження, продукція, яка наразі експортується Україною, не спроможна забезпечити країні впровадженню енергозберігаючих технологій та раціонального використання ресурсів, в результаті чого сповільнюється зростання доходів населення.

Ми вважаємо, що потенціал України достатній для успішного вирішення питань конкурентоздатності країни в цілому, проте саме від рівня державної підтримки суб'єктів господарювання залежить не лише ступінь інтеграції вітчизняного товаровиробника у світове господарство та створення взаємовигідних зв'язків, а й можливість ефективного розвитку економіки, створення умов ефективної системи господарювання, впровадження передових наукових розробок, підвищення рівня життя.

Аналізуючи проведені дослідження, можемо підкреслити, що чинники конкурентоспроможності окремих економік можуть суттєво відрізнятися не лише розмірами капіталів та засобів виробництва, а й перебувають під впливом «спеціалізації» країн, будь-то аграрної, промислової або ресурсної спрямованості.

Література:

1. Индекс глобальной конкурентоспособности [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://gtmarket.ru>
2. Підприємство в умовах ринку [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / І. В. Кривов'язюк ; Луц. держ. техн. ун-т, Волин. ін-т економіки та менедж. – К. : Кондор, 2009. – 838 с.
3. Конкурентоспроможність та інтеграційні перспективи України / С. О. Радзієвська. – К. : ЗнанняУкраїни, 2012. – 344 с. – Бібліогр.: с. 315–343.
4. Формування бізнес-середовища України в умовах інституційних трансформацій [Текст] : монографія / Мельник Мар'яна Іванівна ; Нац. акад. наук України, Ін-т регіон. дослідж. – Л. : ІРД НАН України, 2012. – 566 с.
5. Економічна енциклопедія : у трьох томах / ред. кол. : ... С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К. : Видавничий центр «Академія», 2000. – Т. 1. – 864 с.
6. Райзберг Б. А. Современный экономический словарь / Б. А. Райзберг, Л. Ш. Лозовский, Е. Б. Стародубцева. – 2-е изд., испр. – М. : ИНФРА-М, 1999. – 479 с.
7. Aiginger Kl. Competitiveness: From a Dangerous Obsession to a Welfare Creating Ability with Positive Externalities // Journal Of Industry, Competition And Trade. – 2006. – V. 6. – № 2. – P. 161, 177.
8. Porter M. E. The Competitive Advantage of Nations / M. E. Porter. – New York : The Free Press, 1998.
9. Алтухова И. Н. Конкурентоспособность предприятий на внешнем рынке / И. Н. Алтухова // Вісник Донецького університету. – 2008. – Вип. 1. – С. 106–111.
10. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.